

FERDO ČULINOVIC

(1897–1971)

Dne 15. rujna 1971. god. umro je u 75. godini života dr Ferdo Čulinović, pravi član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i umirovljeni redovni profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu.

Akademik Čulinović rođen je 1897. godine u Karlovcu u radničkoj obitelji. Djetinjstvo i školsko doba proveo je u Senju. Doktorirao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu 1922. godine. Pet godina radio je u carinskoj službi, od 1924. do 1928. u javnom tužilaštvu, a od tada do 1942. godine u pravosuđu na različitim stepenima sudačke karijere do zaključno predsjednika okružnog suda.

Već u razdoblju između dva rata akademik Čulinović svrstao se među naše istaknute pravne pisce. On piše o Dušanovu zakoniku (1931), Statutu grada Senja (1934), te više rasprava o zemljišnoknjižnom pravu. Potporom Jugoslavenske akademije izišlo je 1938. godine njegovo opsežno djelo »Narodno pravo« (Zagreb–Beograd, 1938, str. 495), jedinstven zbornik pravnih misli iz naših narodnih umotvorina. U zajednici s drom Ivom Matijevićem, tadašnjim vrhovnim državnim pravobraniocem, dr Ferdo Čulinović objavio je pred rat opširan Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju (Beograd, 1937–1940, knj. 1–5, str. 2486), od čega dvije trećine komentara otpada na dra Čulinovića.

Akademik Čulinović uređivao je 5 godina časopis »Pravosuđe«, a 2 godine reviju »Pravni život«.

Kao istaknuti protivnik ustaštva dr Čulinović je odmah nakon okupacije zemlje bio smijenjen s položaja predsjednika Okružnog suda u Gospiću. Nekoliko mjeseci živi nezaposlen u Splitu, a zatim nastavlja radom kao sudac Okružnog suda u Varaždinu, surađujući od polovice 1942. godine aktivno s narodnooslobodilačkim pokretom. U jesen 1943. prelazi na oslobođeni teritorij. Nakon kraćeg zadržavanja u štabu 13. proleterske brigade i Glavnom štabu Hrvatske pozvan je u tajništvo ZAVNOH-a, gdje mu je povjerena dužnost organizacije narodnog sudstva. Na Trećem zasjedanju ZAVNOH-a u Topuskom (8–9 svibnja 1944) izabran je za vijećnika ZAVNOH-a, a zatim postavljen za predstojnika Odjela ZAVNOH-a za pravosuđe. U tom svojstvu dr Čulinović aktivno sudjeluje u izradi niza materi-

jalnih i organizacionih propisa o radu sudova u oslobođenoj Hrvatskoj. Te je propise poslije rata objavio u raspravi »Propisi o sudstvu Hrvatske za NOB-e« (Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1951, str. 377-473).

U okviru radnih zadataka u tajništvu ZAVNOH-a dr Čulinović neko je vrijeme vršio i funkciju tajnika Zakonodavne komisije ZAVNOH-a i tajnika Komisije za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njegovih pomagača. Bio je također i jedan od osnivača časopisa »Narodni pravnik« koji je izlazio na oslobođenom teritoriju; on je u njemu napisao više članaka.

Nakon oslobođenja izabran je u ljeto 1945. za redovitog profesora Pravnog fakulteta u Zagrebu gdje je djelovao sve do umirovljenja u jesen 1967. godine. Prof. Čulinović predavao je na Pravnom fakultetu najprije kolegij »Razvitak narodne vlasti za vrijeme NOB-e« (i napisao prvi sveučilišni udžbenik iz te materije, Zagreb 1946, str. 188, skripta). Zatim je predavao Opću historiju države i prava i Teoriju države i prava, a od 1950. godine Historiju države i prava naroda Jugoslavije, sve do svoga umirovljenja 1967. god.

Prof. Čulinović prvi je od naših pravnih povjesničara programski i sadržajno osuvremenio taj predmet, prebacujući težište istraživanja i predavanja na našu noviju državnopravnu povijest, uključujući posebno u nju i povijest narodnooslobodilačke borbe za vrijeme drugog svjetskog rata. Upravo s područja novije državnopravne povijesti, a napose povijesti nove jugoslavenske države i prava, akademik Čulinović napisao je svoja najbrojnija i najbolja djela.

Akademik Čulinović bio je čovjek izuzetnog radnog elana i velike pravne erudicije. Nemirna istraživačkog duha i hitra pera, on je ostavio za sobom čitavu biblioteku znanstvenih i stručnih radova. Njegova bibliografija broji: 48 knjiga i posebno tiskanih monografija, 35 znanstvenih radova tiskanih u različitim zbirkama radova, 115 rasprava objavljenih u časopisima, te niz recenzija, prikaza i novinskih članaka. Među njegovim najvažnijim djelima spominjemo: Pravosuđe u Jugoslaviji (Zagreb, 1946, str. 285), 1918. na Jadranu (Zagreb, 1951, str. 284), udžbenik za studente Pravnog fakulteta pod naslovom: Državnopravna historija jugoslavenskih zemalja (u više izdanja) i Državnopravni razvitak Jugoslavije (Zagreb, 1963, str. 376), Odjeci Oktobra u jugoslavenskim krajevima (Zagreb, 1957, str. 514; prevedeno na ruski jezik i objavljeno u Moskvi 1967. godine u povodu 50-godišnjice Oktobarske revolucije), Slom stare Jugoslavije (Zagreb, 1958, str. 366), Jugoslavija između dva rata (Zagreb, 1961, dvije knjige, str. 890), Stvaranje nove jugoslavenske države (Zagreb, 1959, str. 328), Dvadeset sedmi mart (Zagreb, 1965, str. 372), Dokumenti o Jugoslaviji (Zagreb, 1968, str. 592), Okupatorska podjela Jugoslavije (Beograd, 1970, str. 688).

Akademik Čulinović posvetio je niz svojih rasprava razvitku ZAVNOH-a i AVNOJ-a, te stvaranju novog pravnog sistema i organizaciji pravosuđa za vrijeme narodnooslobodilačke borbe. On je, posebno, niz svojih rasprava i članaka posvetio analizi povjesnog razvitka nacionalnog pitanja u jugoslavenskim zemljama, o čemu svjedoče i dvije knjige: Razvitak jugoslavenskog federalizma (Zagreb, 1952, str. 167) i Nacionalno pitanje u

Ferdo Čulinović

jugoslavenskim zemljama – historijat njegovog razvitka (Zagreb, 1955, str. 158), te niz predavanja o tom problemu, štampanih u edicijama Jugoslavenske akademije i Srpske akademije nauka.¹

Akademik Čulinović bio je poznat kao živ i temperamentan predavač koji je znao plijeniti pažnju svojih slušatelja. Osim predavanja svojim studentima na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju na Pravnom fakultetu u Zagrebu akademik Čulinović održao je niz predavanja iz državnopravne i političke povijesti na drugim pravnim fakultetima u našoj zemlji i inozemstvu, u akademijama znanosti, u narodnim i radničkim sveučilištima, u domovima Jugoslavenske armije i drugdje. Akademik Čulinović bio je osnivač Instituta za historiju države i prava naroda Jugoslavije na Pravnom fakultetu u Zagrebu, kojemu je bio i prvi direktor. Pod njegovim rukovodstvom sabrana je u Institutu znatna dokumentacija iz naše novije državnopravne i političke povijesti. Akademik Čulinović bio je dva puta izabran za dekana Pravnog fakulteta u Zagrebu (šk. god. 1948/49. i 1958/59), a vršio je također i niz drugih društveno-političkih funkcija na Pravnom fakultetu, u Sveučilištu, Gradskoj skupštini Zagreba i drugdje.

Zbog brojnih i zapaženih znanstvenih rezultata u istraživanju naše državnopravne povijesti Jugoslavenska akademija izabrala je prof. Čulinovića 30. lipnja 1955. god. za svoga dopisnog člana, a 16. lipnja 1962. god. za svoga pravog člana. Jugoslavenska akademija bila je izdavač znatnog dijela radova pokojnog akademika, posebno velikog djela u dvije knjige »Jugoslavija između dva rata« (izd. Historijskog instituta JAZU, Zagreb, 1961. god.), te knjige »Dvadeset sedmi mart« (1965. god.). Mnogi radovi akademika Čulinovića štampani su u »Radovima« i »Starinama« JAZU, Zborniku Historijskog instituta JAZU, Pomorskom zborniku u Zadru, »Radovima« Instituta JAZU u Zadru i drugdje.

Godine 1966. akademik Čulinović bio je izabran i za dopisnog člana Srpske akademije nauka. Godine 1967. dobio je nagradu »Božidar Adžija« za životno djelo, koja je najviša znanstvena nagrada SR Hrvatske za društvene nauke. U listopadu 1970. godine Moskovski državni univerzitet imena Lomonosova svečano je dodijelio akad. Čulinoviću počasni doktorat iz historijskih znanosti za njegov cjelokupni znanstveni opus kao prvom od jugoslavenskih poratnih znanstvenih radnika.

Akademik Čulinović bio je vrlo aktivan član Jugoslavenske akademije na njenim brojnim zadacima, posebno s područja novije nacionalne povijesti. Akademik Čulinović inicirao je i organizirao brojne znanstvene skupove kao: »Petrova gora« (1969), »Lika u narodnooslobodilačkom ratu« (1970), »Drugi svjetski rat i mir među narodima« (1970). Akademik Čulinović bio je predsjednik Međuakademijskog odbora za historiju kolonizacije jugoslavenskih zemalja, predsjednik Međuakademijskog od-

¹ Potpuna bibliografija znanstvenih i stručnih radova akademika Čulinovića objavljena je u Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 1967, br. 3-4, str. 261-269, u redakciji dr Maje Novak. Popis radova akademika Čulinovića u razdoblju 1967-1971. objavljen je u nekrologu koji je napisao prof. Hodimir Sitrotković u Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1971, br. 3, str. 401-403.

bora za proučavanje uzroka i posljedica drugog svjetskog rata, te delegat Jugoslavenske akademije u Internacionalnom komitetu za proučavanje uzroka i posljedica drugog svjetskog rata.

Akademik Čulinović pokopan je 18. rujna 1971. godine na Mirogojskom groblju u Zagrebu. U ime Jugoslavenske akademije oprostio se s pokojnikom akademik Vladislav Brajković koji je toplim riječima evocirao uspomene na pokojnog akademika kao istaknutog znanstvenog radnika. U ime Srpske akademije nauka i umetnosti govorio je akademik Vaso Čubrilović, a u ime Slovenske akademije znanosti in umetnosti akademik Lado Vavpetič. Potpisani – oprašajući se od akademika Čulinovića u ime radne zajednice Pravnog fakulteta u Zagrebu – opisao je njegov lik i ovim riječima:

»Ovaj snažni, neobično radini Primorac, kao sazdan od velebitskog kamena rodnoga kraja, brze misli i hitra pera, uvijek željan novih saznanja, neprestano istražuje u knjigama i otkriva u arhivskim pergamenama, piše nevjerojatnom lakoćom i brzinom, temperamentno diskutira, lako plane, ali se brzo ugasi i zaboravi, jer nikada nije bio zloпамtilo.

Kada bih mogao jednom jedinom rečenicom uokviriti njegov snažni lik, onda bih rekao: pred nama je čovjek koji je cijeloga svoga vijeka živio za rad – i od rada. Rad mu je bio osnovna svrha i smisao života, o čemu bjelodano svjedoči njegovo sveukupno djelo, čitava jedna biblioteka napisanih knjiga.

U veličanstvu smrti, trajnog našeg rastanka, blijede sitne lične slabosti, nesporazumi trenutka, a ostaje pred nama – i u uspomeni – lik jednog snažnog, neobično radinog čovjeka, bujnog temperamenta, ali i brižnog oca obitelji, lik sjajnog kozera i duhovitog predavača kojega su njegovi studenti tako rado slušali, lik istaknutog društvenog i znanstvenog radnika koji je svoje biće utkao u naš društveni napredak.«

Taj markantni lik nekadašnjeg vijećnika zavnog-a i predstojnika Odjela za pravosuđe Hrvatske iz doba njene socijalističke revolucije, lik vrsnog nastavnika, odličnog predavača i neumornog znanstvenog radnika neće dugo izbljedjeti u sjećanju onih koji su ga poznavali i poštovali. Izbor za pravog člana Jugoslavenske akademije bila je posljednja ali i najviša stepenica znanstvenog priznanja našega društva sveučilišnom profesoru i akademiku Ferdi Čulinoviću.

Hodimir Sirotković